

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 47., br. 1., 1.–40., ZAGREB, LISTOPAD 1999.

NORMA I POSVOJNI GENITIV BEZ ODREDBE

Branko Kuna

1. U skladu s hrvatskom normativnom tradicijom, posvojnem pridjevu treba dati uvijek prednost, a uporaba posvojnoga genitiva ovjerena je samo u dva slučaja: prvo, ako se uz genitiv nalazi kakva odredba:¹ atribut: *ruke moga oca*, ili apozicija: *knjige pisca Kovačića*, i drugo, ako postoje zapreke u izvođenju pridjeva koje mogu biti semantičke ili tvorbene naravi (*stanovnici mlake* i *mlačni stanovnici*² nije isto).

1. 1. Kako u radu spominjem posvojni genitiv i posvojni pridjev, valja reći što uopće određuje pojam posvojnosti. Spoznati posvojnost znači među jezičnim sredstvima, koji ne postoje samo za izricanje te kategorije, otkriti sintaktičke i leksičko–semantičke veze koje omogućuju prenošenje posvojnoga sadržaja. Kao semantička i logička kategorija posvojnost uvijek uključuje odnos između *posjednika* (subjekta posjedovanja ili posesora) i *posjedovanog* (objekta posjedovanja ili posesuma).³ Dvije su razine na kojima se odnosi posjedovanog i

¹ Kao što je to primjerice genitiv svojstva *djevojka mliječne puti* ili vremenski genitiv *Stiže sljedeće nedjelje*. Odredba je u tim oblicima sintaktički obvezatna jer njezinim ispuštanjem nastaju neovjereni iskazi: **djevojka puti*; **Stiže nedjelje*.

² Primjer iz Težak–Babićeve *Gramatike*, 254.

³ Odustajem od naziva *subjekt* i *objekt posjedovanja* jer uz glagol *imati*, koji se može uvrstiti u svaku posvojni sintagmu, objekt ne predstavlja predmet glagolske radnje na koji glagolska radnja

posjednika aktualiziraju: na rečeničnoj i sintagmatskoj razini, a sukladno tomu govori se o atributnoj i predikatnoj posvojnosti. U sintagmi⁴ na mjestu posjednika, tj. zavisne sastavnice koja označuje komu pripada ono što izraženo posjedovanim (glavnom sastavnicom) u hrvatskom jeziku mogu stajati različita morfosintaktička sredstva: pridjev (*galebovo* krilo) genitiv (*vrata kuće*), dativ (*krilo galebu*)⁵ te prijedložno padežni izrazi: u+G (*vino u Hrvata*), od+G (*noga od stola*), na+L (*prozor na kući*), u+L (*ministar u Vladi*).⁶ U užem smislu posvojnost označuje neposredni (gramatikalizirani) odnos između stvari i njezina vlasnika (što se u jezikoslovlju naziva *otuđiva posvojnost*), a kasnije se on proširio i na posjedovanje dijelova tijela, rodbinske odnose i odnose koji vladaju među ljudima (*ruka radnika*, *prijatelj moga oca*) te na pripadanje dijela kakvom predmetu ili apstraktnom pojmu (*neotuđiva posvojnost*).

1. 2. Temeljni kriterij za određivanje posvojnoga odnosa među sastavnicama sintagme jest mogućnost njezine parafraze u rečenično ustrojstvo s glagolom *imati* kao predikatom bez promjene značenja i s istovrsnim sintaktičkim ulogama. Zavisna sastavnica sintagme ili posjednik u takvim parafrazama postaje subjekt, a glavna sastavnica ili posjedovano postaje objekt. Sljedeće su sintagme posvojne zato što se mogu parafrazirati u rečenice:

Josipov brat → *Josip ima brata.*

mladunče srne (G, 44) → *Srna ima mladunče.*

Primjena te metode pomaže pri semantičkom razgraničenju genitivnih sintagmi koje su među imeničkim sintagmama najbrojnije, ali značenjski veoma bliske.⁷

1. 3. No u području normativistike i poglavito jezičnoga savjetništva neopravdano se do sada pojam posvojnoga genitiva odnosio i na one sintaktičke obrasce kojima nije svojstvena posvojnost, odnosno u kojima ne postoji mogućnost parafraze na spomenuti način. Navest ću primjere koji su već poznati iz literature: *tvrdnja*

djeluje, već je u pitanju pripisivanje nečega subjektu. Nove nazive uvodim i kako bi se izbjeglo podudaranje sa sastavnicama gramatičkoga rečeničnog ustrojstva.

⁴ O određenju sintagme i gramatičkim odnosima u njoj vidi u: Pranjković 1995: 11.

⁵ O posvojnomo dativu vidi u djelu: Kučanda 1996.

⁶ O srodnosti genitivnih i lokativnih izraza vidi u djelu: Kuna 1999: 38.

⁷ Bez promjene u gramatičkom ustrojstvu u parafraziranu bi se rečenicu mogao uvrstiti i glagol *posjedovati*. No on je užega semantičkoga polja, odnosi se na posvojnost u užem smislu, tj. na odnos vlasnika (posjednika) i njegova predmeta (posjedovanog), a isključuje odnos pripadanja dijela svojoj cjelini, tj. imenice koje znače što neživo na mjestu posjednika: *stranice knjige* → **Knjiga posjeduje stranice.*

Postoji i treća mogućnost — glagol *pripadati*, što je prvi put u nas primijenjeno u *Priručnoj gramatici* (425) opisujući postanak posvojnoga genitiva i dativa preoblikom atribucije. Iz praktičnih se razloga ne uzima taj model jer s glagolom *pripadati* drukčije je obavijesno i gramatičko ustrojstvo ishodišne rečenice.

Markovića (Vidović 1983: 8), *festival djeteta* (Babić 1972: 25), *put svile* (polemika iz *Vjesnika*), *red vožnje* (Tanocki 1994: 14) Za te se primjere navodi kako su neovjereni i nisu u skladu s hrvatskom jezičnom tradicijom te da umjesto posvojnoga genitiva valja upotrijebiti posvojni pridjev, prema tomu je ispravno: *Markovićeva tvrdnja*, *dječji festival*, *svileni put*, *vozni red*. No u njima nije riječ o posvojnemu odnosu jer se parafrazom dobivaju neovjerene rečenice ili koje značenjem nisu istovjetne sintagmama:

tvrdnja Markovića > Markovićeva tvrdnja → Marković ima tvrdnju

festival djeteta > dječji festival → Dijete ima festival.

put svile > svileni put → Svila ima put.

red vožnje > vozni red → Vožnja ima red.

U sintagmama *festival djeteta* i *put svile*, riječ je o objasnidbenom ili eksplikativnom genitivu, u *tvrdnja Markovića* o subjektivnom genitivu, a u *red vožnje* o genitivu sadržaja.⁸ U tim se slučajevima može raspravljati o pravilnosti i tradicijskoj utemeljenosti uporabe genitivnih i pridjevnih oblika, ali zavisni dijelovi tih sintagmi neopravdano dobivaju neadekvatan naziv posvojni genitiv i posvojni pridjev. I od genitiva svojstva (čovjek *sjedje kose*) izvodi se pridjev (*sjedekosi* čovjek), ali se on ne naziva posvojni. Dosljedna i doslovna zamjena svakoga atributnoga (adnominalnoga, priimeničkoga) genitiva bez odredbe pridjevom s komunikacijskoga je stajališta nemoguća. Primjerice, postoji čitav niz razloga (leksičko-semantičkih, sintaktičkih, pragmatičnih) zašto u sljedećoj rečenici genitivi nisu zamijenjeni pridjevima, iako s tvorbene strane nema nikakvih zapreka:

(1) ...osnova je za postupke *odgojitelja* i prilagodbu *djeteta* u novoj sredini, te potrebno da na pitanja stručnjaka odgovori punim povjerenjem. (ŠN, 4)

Konkurencija genitiva i pridjeva nije tipična samo za sintagme s posvojnim značenjem odnosno za izricanje kategorije posvojnosti, već je ta pojava dijelom jednoga očito šireg odnosa nesročnih i sročnih atributa, no to je tema puno šire i obuhvatnije rasprave.

1. 4. Iz kanonskog normativističkog pravila, spomenutoga na početku izlaganja, proistječe da je slobodni genitiv ili genitiv bez odredbe, kako ću ga u nastavku zvati, kao sintaktička kategorija pri izricanju posvojnosti strana duhu, tradiciji i ustrojstvu hrvatskoga jezika. Prihvatiti to **b e z i z n i m n o**, značilo bi prešutjeti činjenicu, tj. ulogu koju posvojni genitiv bez odredbe ima u jeziku, zašto ću navesti brojne potvrde iz različitih funkcionalnih stilova standardnoga jezika.⁹ S

⁸ Vrste genitivnih imeničkih atributa prema Katičiću 1991.

⁹ Kratice izvora: A — I. Aralica (1987) *Duše robova*, Znanje, Zagreb; G — Globus, br. 378 od 6. 3. 98.; GS — Glas Slavonije, 8. 10. 98.; GT — G. Tribuson (1995) *Noćna smjena*, Targa, Zagreb, JL — Jutarnji list, 4. 9. 1998.; LJT — Z. Ljubić — V. Tihi (1997) *Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru*, Gloss, Zagreb; PP — P. Pavličić (1995) *Šapudl*, Znanje Zagreb; PŠ — P. Šegedin (1988)

obzirom na izvanjezično iskustvo o posjedovanju, koje se prenijelo i na jezične odnose, a ono u užem smislu uključuje odnos između živoga bića i pripadajućeg mu predmeta i tek naknadno i odnose pripadanja između predmeta i pojava, pregled pojavnosti posvojnoga genitiva bez odredbe, zasnovan je na temelju semantičke oznake živosti koju ima zavisni član sintgme.¹⁰ Naime značajne su razlike u čestotnosti a time i uspostavi općih pravila kada je riječ o živoj ili neživoj imenici na mjestu posjednika.

2. Posjednik (+živo)

Izraz u kojem bi posjednik bila imenica (+živo) u genitivu s normativnog je gledišta neovjeren, jer riječ je o posvojnosti u najužem smislu, o odnosu između stvari i njezina vlasnika. Tu se mogu lučiti tri skupine u kojima je posjednik: 1) vlastito ime, 2) imenica (apelativ) u jednini sa značenjem uopćenosti ili neodređenosti i 3) imenica u množini.

2. 1. Kako vlastita imena uvijek identificiraju imenicu, uporaba je posvojnoga pridjeva postojana pojava hrvatskoga jezika jer je za posvojne pridjeve svojstvena odredivost. Posvojni je genitiv vlastitih imena veoma rijedak, ponekad je riječ o stilskom postupku:

(2) Nego, vidiš, posjedujem jedan *rukopis Igora* još od prvih naših susreta... (PŠ, 164)

(3) ...ali bez Šoka ne mogu donijeti odluku o *sudbini Piotra* (PŠ, 497)

Posvojnim su genitivom (što je najprošireniji oblik izricanja posvojnosti u ruskom), dakle gramatički, te leksički (imena Piotr i Igor) označeni u Šegedinovu tekstu likovi iz miljea staljinovski (ruski) orijentiranih komunista što ekspresivno oslikava junakovo okruženje. Genitivni lik može biti i rezultat analogije:

(4) Njena je teza da bez ludičkog relativizma, prisutnog i u tako kanonizirano ozbiljnim djelima kao što su *Zločin i kazna Dostojevskoga* ili *Zamak Kafke*... (R, 182)

u prvom se primjeru od imena u genitivu ne tvori pridjev,¹¹ jer je već prezime pridjev te se analogno upotrijebio u drugom primjeru oblik *Kafke*, umjesto *Kafkin*. Iznimka je jedino ako je posjednik označen prezimenom na *-ić* što spominju sve naše gramatike, no takve su sintagme, kako kaže R. Katičić (1991: 422) izrazito

Krug što skamenjuje, Globus, Zagreb; R — Republika, Zagreb, br. 5–6, 1997.; RM — R. Marinković (1988) *Ruke*, Globus, Zagreb, ŠN — Školske novine, od 27. I. 98.; V — Vjesnik, od 10. 2. 98.

¹⁰ Od toga kriterija polazi i Batistella (1990: 75) kada razgraničava uporabu genitiva, *of + objektiv* i imenice bez dodane morfološke oznake upotrijebljene u pridjevnoj ulozi: »*the door's handle* as opposed to *the handle of the door/the door handle*«

¹¹ S. Babić (1991: 358) navodi kako se od prezimena sa sufiksima *-ski* i *-čki*, koji imaju pridjevnu sklonidbu rijetko tvore pridjevi, a ako se to i čini, ta pojava ostaje u granicama individualne tvorbe.

stilski obilježene »kao jedri pučki izrazi«, a ta se obilježenost ogleda i u tome što posjednik može biti u postpoziciji i antepoziciji:

- (5) Otkako je jučer ušao u *kuću Bartolovića*... (A, 133)
- (6) ...Baldo je odmah požurio prema staroj *kući Kapetanovića*. (PŠ, 379)
- (7) Grabovcima je *kuća Ozidžija* bila rod otkako pamti... (A, 31)
- (8) ...koji se neće dati otjerati s *Bartulovića njiva*... (A, 133)

Takve sintagme pridonose naglašavaju mjesnoga kolorita, no u suvremenom su jeziku pojava koje odavna nema. Na osnovi primjera (7) može se pretpostaviti kako su se u takav obrazac uklapala i druga prezimena, bez obzira na sufiks, ako se njime označuju članovi porodica predstavljeni kao nedjeljiva cjelina.

2. 2. Za razliku od vlastitog imena koje označuje određenu osobu i odnosi se uvijek na isto, opća imenica označuje jednoga određenoga, ali i bilo kojega (uopćena) predstavnika, stoga se genitivna sintagma može razlikovati od pridjevine:

- (9) Pa valjda ipak znaš nacrtati nešto recimo, eto *glavu dječaka*, onako s par poteza. (PŠ, 82)

Pisac nije posegnuo za pridjevom jer postoji razlika:

- a) *glava dječaka* → 'glava nekog (bilo kojeg) dječaka'
- b) *dječakova glava* → 'glava tog (određenog) dječaka'

U a) sintagmi riječ je o *glavi* uopćena, nepoznata *dječaka*, te bi se moglo reći kako uz posjednika, iako nije izrečena na površinskoj razini, postoji odredba *nekoga (bilo kojeg)* što je i neprijeporni sintaktički obrazac za porabu pos. genitiva. Poraba pridjeva u b) sintagmi *dječakova glava* znak je određenosti, konkretnosti posjednika. U našem jezikoslovlju na postojanje te razlike upozorava A. Menac (1989: 87) uspoređujući posvojni genitiv u ruskom i hrvatskom. Tako u ruskom jeziku nije moguće leksičko-gramatičkim sredstvima izraziti nijansu u značenjima, jer genitiv u *golova malčika* znači oboje. Kao potvrdu postojanosti takvih sintagmi u našem jeziku navedimo još nekoliko primjera:

- (10) ...literat koji pokušava usvojiti *ulogu pisca*... (R, 178)
- (11) *Oči kovača* koje povazda gledaju u rastaljeni tiganj. (A, 10)
- (12) ...kako bi iskazali sućut *ocu pokojnice* i najbližoj rodbini. (GT, 103)
- (13) ...da je pala na *ispružene ruke upraviteljice*... (RM, 61)
- (14) Gyula ni jednom nije htio prihvatiti *status invalida*. (G, 36)

U sintagmama je moguća zamjena s pridjevom, no ta dva sintaktička oblika nisu istoznačna iako im se značenjska polja dodiruju, no granica porabe nije jasno izdiferencirana kao u primjeru (14). Sa sigurnošću se može reći kako u sintagmi *status invalida* genitiv ne samo da nije u skladu s normom, već i s kategorijalnim određenjem, sa smislom — umjesto padežnog oblika treba upotrijebiti odnosni

pridjev *invalidski status* — riječ je o kategoriji kvalitativnosti 'kakvom statusu', a ne posvojnosti o 'statusu nekog invalida'. U većini slučajeva, vidljivo je, distinkcija se između pos. genitiva i pridjeva čuva te nije riječ o odnosu fakultativnih varijanata. Teško je provjerljiva tvrdnja S. Težaka (1990: 153) kako genitiv u hrvatski jezik prodire »zbog ovisnosti o stranim jezicima«, no posvojni genitiv bez odredbe u određenim leksičko-semantičkim uvjetima ima svoje mjesto u jeziku. No činjenica je kako još u prošlom stoljeću A. V. Tkalčević navodi u kojim se slučajevima upotrebljava »genitiv posjedovni«; stanje koje pravila u njegovoj *Slovnici* odražavaju veoma je blisko promatranom korpusu za ovaj rad.¹² Pragmatični razlozi i komunikacijske potrebe same nameću distinkciju među konkurentskim sintaktičkim oblicima. Tako primjerice u sintagmi:

(15) Cvijeće iz *Ureda Predsjednika* stiglo je već u nedjelju... (JL, 38)

oblik posjednika u genitivu znači kako ured pripada instituciji Predsjednika, a *predsjednikov ured* pridjev izriče posvojnost u užem smislu, ured pripada određenoj osobi — predsjedniku.

2. 3. Kada je apelativ u množini, pojavnost je posvojnoga genitiva još češća:

(16) *I glas navijača* nešto znači. (JL, 16)

(17) Argyle tvrdi da je ključ imati blisku vezu i *krug prijatelja*. (V, 32)

(18) Zanimljiv je bio *miris konja*. (PP, 52)

(19) Čudovišta u suknjama što razbludno miču svojim oblinama pred očima *mladića* i šire oko sebe zamamne mirise. (RM, 50)

(20) ...spore *rakovice spužvara* kao što je spora i ova žena. (NF, 10)

(21) ...osiromašenima objasne da su osigurali *tisućljetni san Hrvata* (G, 30)

(22) ...na temelju kojih se može utvrditi *identitet osoba*. (TLJ, 56)

Alterniranje s pridjevom je rjeđe, zato što je pridjevima na *-ski* (*-čki*, *-ški*) svojstvena kumulacija značenja, ne mogu davati točnu obavijest o množinskoj pripadnosti (Težak: 1990: 53). Ako bi se u primjeru (16) upotrijebio pridjev, sintagma bi bila dvoznačna:

navijački glas → 1. glas koji pripada navijačima

¹² Prostor ne dopušta pojedinačno tumačenje te navodim neka skraćena Verberova određenja: »Posjedovnik mora stajati u genitivu u ovih slučajih: a) Kada je posjednikom pojedina, osobitom silom specializirana osoba ili stvar: *ruka Šafarika*... b) Kada se ime posjedovnika s osobitom važnošću izgovara u opreci prama drugomu posjedovniku: *Nije to moja krivnja, već zapovjednika*. c) Kada je ime posjedovnika u pluralu... *Slavenska literatura Hrvatah dvovrstna je*... e) Kad se od samostavnika koga nemože napraviti posjedovno ime; amo idu sve abstraktne riječi; n. p. *Plodovi dobre*...« (Veber 1876: 111, 112)

Svjestan kako nije lako odrediti granicu upotrebe pridjeva i genitiva, on zaključuje: »Opazka. U narodnih pjesmah i poslovičah i malo ne u svih naših piscih vlada u tom pogledu velika različitost, te sam u pravilu stegnuo samo ono, što ponajviše u njih dolazi.« (112. str.)

2. vrsta glasa, za koji se veže skup nekih svojstava (anomalija):
glas svojstven navijačima kao tipu skupine

Posvojni se pridjev u množini približuje kvalitativnom značenju, a koje genitiv ne može imati ako nema obvezatnog atributa. A. Menac (1989: 86) o toj pojavi kaže: »U hrvatskom književnom jeziku nije obavezna zamjena posvojnim pridjevom u slučajevima kad se imenica koja znači osobu nalazi u množini...« Ipak, dodaje ona, ako tvorbene mogućnosti dopuštaju i u tim se primjerima rabe pridjevi kojima se označuje pripadnost množini, vrsti, a ne pojedinačnom predmetu, a tako je i u brojnim savjetnicima. U svim navedenim primjerima ne postoje tvorbene prepreke za njihovo izvođenje, no očito je razlozi za upotrebu genitiva nisu nepoznavanje norme.¹³

3. Posjednik (–živo)

Skupina sintagmi u kojima je posjednik neživa imenica znatno je veće čestotnosti.

3. 1. Kad je posjednik vlastito ime u značenju neživoga (uglavnom su to zemljopisni nazivi), genitiv se uglavnom zamjenjuje posvojnim pridjevom kojemu norma isključivo daje prednost, no u nekim kontekstima ne može doći do zamjene bez značenjskih posljedica. Brojni su tekstovi hrvatskih jezikoslovaca, nastali u doba jugoslavenske vlasti, koji svjedoče izravno ili prikriveno¹⁴ kako je u težnji za unifikacijom jezika nametan genitiv, te se to vrijeme slikovito nazivalo i epohom »političkoga genitiva«. No, ako se i danas rabi genitivni lik umjesto pridjeva je li to znak vraćanja u spomenutu epohu, jesu li to njezini ostatci ili je riječ o razlozima unutarjezične, strukturalne naravi? Tako se i danas u Globusu i Glasu Slavonije (a ne *Slavonskom glasu*) spominje:

(23) Vanjski dug Hrvatske premašio 7 milijardi USD. (GS, 9 od 8. X. 98.)

(24) Slabljenje kreditnog ugleda Hrvatske u svijetu... (G, 8)

umjesto kojih se može reći *hrvatski vanjski dug* i *hrvatski kreditni ugled* jer je jasno iz konteksta kako je riječ o ugledu i dugu države Hrvatske,¹⁵ no jasnoća i jednoznačnost genitiva u tom je slučaju nedvojbena. U sljedećoj rečenici, uvrsti li se i drugi oblik, takve bliskoznačnosti nema:

(25) ...jesu li oni koji su to vikali neprijatelji Hrvatske. (G, 27)

jer se parafrazom sintagmi dobivaju odjelita značenja:

¹³ Dovoljno je podsjetiti se nekih naziva filmova: *Bal vampira*, *Grad žena*, *Planet majmuna*... odavna su prikazani, no na njihove nazive nikada nije reagirano, za razliku od imena institucija: *Nogometni savez Hrvatske*, *Društvo književnika Hrvatske*, koja su zakonski (unitarno) nametana.

¹⁴ Jonke (1964: 118), Babić (1969: 21), Babić (1972: 25), Tanocki (1994: 15), Težak (1990: 153)...

¹⁵ Političko–pragmatički (izvanjezični) razlozi vjerojatno sada utječu na izbor genitiva *Hrvatske* jer se takvim morfološkim likom naglašava samostalnost posjednika (subjekta posjedovanja)

hrvatski neprijatelji¹⁶ → Hrvati imaju neprijatelje
neprijatelji *Hrvatske* → Hrvatska ima neprijatelje.

Iako se mogu izvoditi posvojni pridjevi, prevladavanje oznake kvalitativnosti u njima (kao i u točkama 2. 2. i 2. 3.) razlogom je zašto do te derivacije nije došlo:

(26) ...je li to miris mora... ili *miris Amerike?* (pP, 40)

(27) ...zaustavljao se pred *mapom Evrope* na zidu... (RM. 118)

Za razliku od naziva zemljopisnih područja, imena naseljenih mjesta u pravilu u posvojnim sintagmama imaju pridjevni oblik: *Zadarske* novine, *Brodski* list, *Zagrebačka* panorama, *Vinkovačke* novosti, *Županjski* zbornik.

3. 2. Kada je posjednik izražen apelativom, onda je zamjena genitiva bez odredbe s pridjevom još rjeđa, dijelom i zbog implicirane svijesti u tome kako predmet ne može doslovno imati (posjedovati) neki drugi predmet, nego da je naprosto riječ o kakvoj vrsti kontakta, odnosa među predmetima i pojavama koji se ne mogu iscrpno opisati. Konstanta hrvatskoga jezika, kako posvojnomo pridjevu treba dati uvijek prednost ispred pridjeva, nije primjenjiva u svim sintaktičkim situacijama jer na izbor gramatičkoga oblika posjednika osim tvorbenih mogućnosti utječu brojne semantičke oznake sastavnica sintagme (živo–neživo; konkretno–apstraktno...) ¹⁷ Norma se do Katičićeve *Sintakse* oštro opirala porabi genitiva bez odredbe, primjerice u Brabec–Hraste–Živkovićevoj *Gramatici* (1970: 223) u vezi s tipom sintagmi u kojima je posjednik neživa imenica se kaže: »Umjesto posvojnih pridjeva ne valja bez potrebe uzimati genitiv kad uz nju nema dodataka. Ne valja: *rafali mitraljeza... vrata kuhinje* već treba *mitraljeski rafali, kuhinjska vrata.*« Kako su u promatranom korpusu sintagme toga tipa najčešće, zbog njihove brojnosti navodimo samo neke: GT: prozori prizemlja (15), ključ sobe (158), elisa glisera (165); PP: dno šerpe (13), vrata bunara (20), poklopac bunara (201), simbol politike (26), kotač kamiona (32), miris mora (40); G: mjesto premijera (8), krug logora (65), sjednica Sabora (16), djeca socijalizma (65); TLJ: tijela općine (56), politika Vlade (58)...

4. Unatoč tomu što je posvojni pridjev najproširenije gramatičko sredstvo za izricanje posvojnosti, navedeni primjeri i iznesene teze pokazuju bogatstvo primjene i značajnost mjesta što ih posvojni genitiv bez odredbe zauzima u hrvatskom jeziku. U svakom indoeuropskom jeziku postoje uvjeti da se te dvije sintaktičke kategorije približe, i to ne po sadržaju, jer obje predstavljaju neki odnos, već po opsegu. ¹⁸ Odnos koji se izriče padežom opsegom je uzak, a

¹⁶ M. Znika s pravom primjećuje kako se u ovom slučaju ne može govoriti o pravom značenju posvojnosti već samo o relaciji. O tome u tekstu *Posvojnost posvojnih pridjeva* koji je u pripremi za tisak u idućem broju časopisa »Riječ«

¹⁷ To je vjerojatno najveći razlog zašto su u Katičićevoj *Sintaksi* ili u *Hrvatskoj gramatici* takve sintagme izdvojene iz posvojnih u skupinu *genitiva cjeline*

¹⁸ Raspravljajući o konkurenciji pridjevnih i genitivnih oblika Feleszko (1995: 36) navodi teoriju A. Heinza u svezi s tim pitanjem u indoeuropskom jeziku.

sadržajno iscrpan. S druge strane relacija imenice i pridjeva je široka, ali je sadržajno slabija. Zbog sličnosti sintaktičke i semantičke funkcije uvijek postoji mogućnost njihova približavanja. Neke su vrste genitivnih posvojnih sintagmi rubna pojava, a neke imaju stabilnije uporište u jezičnoj praksi, unatoč suženom opsegu upotrebe, te tendenciju usustavljivanja zbog komunikacijskih potreba. Sve to nameće preispitivanje suvremene norme koja ima pretjerano negatorski odnos spram te sintaktičke kategorije.

Literatura

- Babić, Stjepan (1969), *Vozni red, a ne red vožnje*, Jezik, god. XVII., br. 1. Zagreb, str. 21–23.
- Babić, Stjepan (1972), *Festival djeteta u Šibeniku i posvojni genitiv*, Jezik, god. XX., br. 1., Zagreb, str. 25.
- Babić, Stjepan — Težak, Stjepko (1992), *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb
- Barić, Eugenija i dr. (1978), *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb; (1995), *Hrvatska gramatika*, ŠK, Zagreb.
- Battistella, Edwin L. (1990), *Markedness: The Evaluative Superstructure of Language*
- Brabec, Ivan — Hraste, Mate — Živković, Sreten (1970), *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Feleszko, Kazimierz (1970), *Skladnia genetiwu i wyrażeń przymiowych z genetiwm w języku serbsko-chorwackim* (prijev. 1995) *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*, Beograd)
- Ivanova, T. A. (1975), *Sinonimičeskij rjad so značenijem oščuždaemoj prinadležnosti v sovremennyh slavjanskih literaturnyh jazikov*, Prilozi proučavanju jezika, god. XI., Novi Sad, str. 93–105.
- Jonke, Ljudevit (1964), *Književni jezik u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Znanje, Zagreb.
- Katičić, Radoslav (1991), *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, HAZU, Zagreb
- Kučanda, Dubravko (1996), *What is the Dative of Possession?*, Suvremena lingvistika, Zagreb
- Kuna, Branko (1999), *O izricanju posvojnosti prijedložnim genitivnim izrazima*, Jezikoslovlje, br. 2–3, Osijek.
- Lyons, John (1968), *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge
- Menac, Antica (1989), *Upotreba i značenja padeža bez prijedloga u suvremenom ruskom i hrvatskom književnom jeziku*, Rad JAZU, knj. 427., Zagreb, str. 71–126.
- Pranjković, Ivo (1995), *Sintaksa hrvatskoga jezika* (udžbenik za 3. razred gimnazije), Školska knjiga, Zagreb
- Tanocki, Franjo (1994), *Hrvatska riječ*, MH Osijek
- Težak, Stjepko (1990), *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Školske novine, Zagreb
- Veber Tkalčević, Adolfo (1876), *Slovnica hrvatska*, Zagreb
- Vidović, Radovan (1983), *Jezični savjeti*, Logos, Split

Sažetak

Branko Kuna, Pedagoški fakultet Osijek
UDK 801. 563. 21: 808. 62, znanstveni članak, primljen i
prihvaćen za tisak 6. 10. 1999.

Norm and possessive genitive without determiner

The author calls attention to non-idiomatic advice regarding use of the possessive genitive and possessive adjective. Despite the normative restriction and even the exclusion of the possessive genitive, this syntactic category is used in expressing possession in the Croatian language.